

4. Шептицька Софія з Фредрів. Молодість і покликання отця Романа Шептицького. Львів: Монастир Монахів Студійського Уставу, видавничий відділ «Свічадо», 1994. 154 с.
5. Вівчарик Н. Художні особливості епістолярної повісті Григора Лужницького «Дванадцять листів о. Андрея Шептицького до матері». *Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки*. 2013. № 3. С. 18–22.

Діана ДЕМИДЯК

здобувачка вищої освіти першого рівня
історичного факультету
Тернопільського національного
педагогічного університету
імені Володимира Гнатюка

РОЛЬ СОФІЇ ФРЕДРО У ФОРМУВАННІ ОСОБИСТОСТІ АНДРЕЯ ШЕПТИЦЬКОГО

Граф Андрей Шептицький – видатна постать в історії Греко-Католицької Церкви (далі – ГКЦ) та загалом в українській історії. Його епоху в історії Церкви справедливо називають винятковою. Митрополит був для українців не лише духовним орієнтиром, а й відігравав ключову роль у пробудженні національної свідомості українців Східної Галичини, особливо враховуючи складний період, у який припало його служіння. Перша та Друга світові війни, окупації, непрості польсько-українські взаємини в Галичині першої половини ХХ ст. – саме в цей час А. Шептицький залишався Митрополитом Галицьким.

Його послідовна підтримка українського руху ґрунтувалася на засадах християнської моралі, через що сам Митрополит став об'єктом критики з боку радикальніших груп населення. Для нього, як для служителя культу, жодна політична мета не виправдовувала застосування насильства. Про це він неодноразово наголошував у своїх пастирських посланнях [1, с. 183].

Особистість Митрополита завжди була багатогранною. Він брав активну участь у процесах реформування Церкви: продовжував реформи чернецтва, доклав значних зусиль до створення у Львові Греко-Католицької Богословської Академії [2, с. 47]. Його служіння було спрямоване на задоволення потреб народу – зокрема, створення лікарень, благодійність, а також широку підтримку українського мистецтва і культури.

Формування такої значущої особистості, як-от: А. Шептицький, відбувалося під потужним впливом його матері – Софії, яка походила з вишуканого осередку галицької аристократії та була дочкою відомого польського комедіографа Александра Фредро. Як і родина Шептицьких, Фредри зараховувалися до так званих «червоноруських» родин, але якщо

Шептицькі були полонізованим руським родом, то Фредрів, за словами Є. Дуніна-Борковського, відносили до родин угорського походження [3, с. 66]. Софія виросла в польському середовищі й не знала греко-католицького обряду. Оточення родини Фредрів становили представники найвідоміших польських родів – Чарторийські, Сапіги, Любомирські та Бадені [3, с. 76].

Руський елемент у житті родини Фредрів був присутній радше фоново і менш помітний, ніж у родині Шептицьких – греко-католицькі священники брали участь у похоронній процесії її батька, а мати Софія, з Яблунівських, у листах синові інформувала за політичне примирення з русинами, що, на її думку, мало б сприяти добробуту країни [3, с. 69].

Софія отримала ґрунтовну домашню освіту, засвоїла навіть основи хімії та фізики, що було нетиповим для жінок того часу. Її першою вчителькою та багаторічною компаньйонкою була швейцарка Адель Дефорель [4, с. 15]. Проте головним її талантом були мистецькі здібності – Софія володіла значним художнім даром. Одна з її робіт – образ Яна з Дуклі – зберігалася у львівському костелі бернардинів [3, с. 69]. Її творами оздоблено також костели у Жовкві та Брухналях [5, с. 143].

Ранні спогади про С. Фредро-Шептицьку подають її радше як творчу й дотепну аристократку «з добрими манерами», ніж як сувору богобоязливу католичку [3, с. 78]. Софія оцінювала свою ранню релігійність як незріле святенництво. Важливий вплив на її духовність мала мати – Софія Яблунівська-Фредро, хоч у дитячі роки була до доньки досить холодною [6, с. 18]. Значний духовний вплив на Софію мала також її тітка Праскеда Фредро, яку вона вважала «першим втіленням християнської думки» [6, с. 18]. Окрім того, на духовні пошуки Софії впливали обставини часу, її оточення та трагічна втрата двох синів у ранньому віці [3, с. 86]. Головний розвиток її духовності відбувався після шлюбу та народження дітей.

Важливим елементом у колі родини Шептицьких були особи, пов'язані з «Товариством Ісуса» та василіанською реформою, які прагнули зміцнити зв'язки ГКЦ з Римом. Це питання було не лише релігійним, а й мало політичне значення. За словами отця Генрика Яцковського, близької особи як для Софії, так і для її дітей, врегулювання цього питання могло стати наріжним каменем для мирного розв'язання польсько-українського конфлікту, що загострювався в той період [3, с. 85]. Саме о. Генрик був тією людиною, яка сформувала релігійний світогляд Софії і тривалий час був духівником майбутнього митрополита. Софія згадувала про їхню першу зустріч у 1880 р., після якої отець Генрик став невід'ємною частиною духовного життя родини Шептицьких.

Саме отця Генрика Яциковського батько Митрополита, Ян Кантій, вважав винним у прищепленні ідеї переходу А. Шептицького в уніатство [3, с. 87]. У такому середовищі – польському, католицькому, що водночас зберігало елементи руської культури та обговорювало питання реформ ГКЦ – і зростав майбутній Митрополит.

Стосунки між матір'ю та сином були близькими упродовж усього життя, і багато в чому саме її релігійність прищепилася дітям. Вона була вірною католичкою і приділяла багато уваги вихованню синів, хоча сама зізнавалася, що не мала жодної системи виховання, вважаючи основним методом молитву «Богородице Діво» [7, с. 38]. Її релігійність ішла від серця, без книжкових приписів, без підготовки та штучних зусиль [8, с. 38].

Особливу побожність Софії можна простежити в її листах до давньої приятельки Ванди Островської, де не було жодного слова супротиву Божій волі чи скарг на клопоти чи недуги [5, с. 143]. Саме мати почала навчати майбутнього Митрополита катехізму [8, с. 10]. Важливу роль матері у духовному розвитку А. Шептицького згадував і Климентій Шептицький, який писав, що мати швидше б воліла бачити синів мертвими, ніж дізнатися, що вони вбили свої душі важким гріхом [5, с. 143].

А. Шептицький, тоді ще Роман Шептицький, з дитинства був чуттєвою дитиною з природною відразою до брехні, а про своє бажання стати священником він заявив уже в дев'ятирічному віці [5, с. 17]. З цього часу Софія Шептицька, за її власними словами, повірила у святість покликання сина [5, с. 44]. Відтоді, як він поїхав з дому навчатися, вони вели постійне листування французькою мовою. Софія вважала, що займала у серці сина перше місце – після Бога й Чину [5, с. 21]. Вона підтримувала і впливала на його бажання стати священником.

Однак вибір Андрея на користь василіанського чину був важким для його матері, котра залишалася римо-католичкою. Саме тоді особливо гостро проявилася для неї чужість греко-католицького обряду – він існував у її житті лише як об'єкт політичних дискусій та жартів про греко-католицьких священників і сприймався, якщо не як явище «людей темних», то як справа «ворогів латинської Церкви і польської національності» [5, с. 35].

Софія говорила про долю свого сина, який планував «покинути батька і матір, братів і свій дім, і обряд, який виховав тебе», але водночас глибоко поважала вибір власної дитини [4, с. 75]. Вона сприймала це як Божу волю [5, с. 42]. Питання переходу Андрея в греко-католицький чин було складним для родини й тривалий час слугувало джерелом напруги. Під час так званої «Романової справи», Софія намагалася розрадити чоловіка і сина, що їй самій приносило глибокі переживання [5, с. 74].

Саме С. Шептицька відіграла вирішальну роль у тому, що Андрею вдалося отримати аудієнцію у Папи Римського Лева XIII. Майбутній Митрополит вважав, що його мати «досягла чуда», і сприймав цю зустріч як виняткову подію. Спеціальна аудієнція зі Святішим Отцем відбулася у Страсний тиждень, під час якої Папа благословив Андрея на становлення монахом-василіанином [5, с. 117]. Після цього вибір чину став остаточним і непорушним. С. Шептицька померла 1904 р. і була похована у родинному маєтку Шептицьких.

Раннє формування особистості А. Шептицького нерозривно пов'язане з родинним колом та оточенням, де надзвичайно важливу роль відігравала його мати – графиня С. Шептицька. Її глибока релігійність, мистецькі таланти та моральна стійкість стали тими орієнтирами, які з дитинства впливали на майбутнього Митрополита. Незважаючи на середовище і прихильність до польської культури, Софія прийняла вибір сина на користь ГКЦ і змогла підтримати його непростий шлях. Таким чином, її вплив був не лише особистісним явищем, а й історичним – завдяки її вихованню ГКЦ отримала одного із найвизначніших своїх провідників.

Список використаних джерел

1. Львівські Архієпархіальні відомості. 1942, листопад. Ч. 11. С. 179–180.
2. Кундис В. Я. Історія УГКЦ. Дрогобич: Посвіт, 2025. 197 с.
3. Новак М. Два світи. Проблема національної ідентифікації Андрея Шептицького в 1865–1914 роках. Львів: Свічадо, 2023. 640 с.
4. Князь Української Церкви. Митрополит Андрей Шептицький: сторінки життя і діяльності. уклад. Анастасія Вегеш, Микола Вегеш. Ужгород: Вид-во ТОВ «РІК-У». 2024. 480 с.
5. Шептицька-Фредр С. Молодість і покликання о. Романа Шептицького. Вінніпег: видавець Дмитро Микитюк. 1965. 156 с.
6. Манькут О.-Д. Софія з Фредрів Шептицька / пер. з польс. О. Мандрики. Львів: Свічадо, 2015. 152 с.
7. Гузар Л. Андрей Шептицький, митрополит Галицький (1901–1944) – провісник екуменізму. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2015. 496 с.
8. Сліпий Й. Про молодечий вік нашого Митрополита. *Богословія: науковий тримісячник*. 1926. Т. IV. Кн. 1–4. Львів: Богословське наукове товариство. Львів, 1926. С. 6–26.